

SCHEIBER SÁNDOR

Héber és jiddis kútforrások és adatok Magyarország történetéhez

A fenti címen adta közzé gyűjtését Kohn Sámuel a Történelmi Tár 1879—1881. évfolyamaiban, majd külön kötetben is (Bp. 1881. 168 lap).

Az azóta eltelt több mint száz évben újabb szövegek váltak ismeretessé. Jegyzéküket az alább adjuk közre. A Magyar-Zsidó Oklevéltár egy kötetét tartjuk fenn számukra. Kohn Sámueltól eltérően nemcsak magyar fordításukat kívánjuk adni, hanem a héber szövegek kritikai kiadását is.

Ha erre már nem jutna időnk, az utánunk jövők felhasználhatják ezt a jegyzéket, amelyet egy életen át gyűjtöttünk s rajtunk kívül más aligha tudná így áttekinteni.

1. X. század.

Levél Chászdáj Ibn Sáprruthoz a kazárokról.

S. Schechter: An Unknown Khazar Document. JQR. N. S. III. 1912. 181-219.; P. K. Kokovzov: Jevrejszko-chazarszkaja perepiszka v. X. veke. Leningrad, 1932. 33-36.; N. Golb—O. Pritsak: Khazarian Hebrew Documents of the Tenth Century. Ithaca—London, 1982. 73-121.

2. X. század.

A kievi kazár zsidók levele a kairói hitközséghez. Anyagi támogatást kérnek Jákob b. Chánukka számára.

N. Golb—O. Pritsak: I. m. 10-15.; Scheiber Sándor: Magyar Nemzet. XLVI. 1983. 138. szám.; Róna-Tas András: MIOK Évkönyve 1982/84. Bp., 1984.

3. XII. század.

Jehúda b. Bárziláj Barcelonából ismerteti a kazár levélváltást. Az ő idejében tehát már ismeretes volt.

S. Assaf: Jeschurun. XI. 1924. 113-117.; uő: Texts and Studies. Jerusalem, 1946. 91-95.; P. K. Kokovzov: I. m. 127-131.

* Az 1986-ban elhunyt Scheiber Sándor közvetlen halála előtt adta át ezt a cikket. Ezzel a közléssel tisztelgünk emlékének. A szerkesztők.

4. XII. század.

Májmon b. József — Májmúni Mózes atyja — arról ír egyik responzumában, hogy Magyarországon sóhegyek vannak. Sőt bányásznak belőlük, de építkeznek is vele.

A. H. Freimann: Tarbiz. VI. 1935. 164-165.; *Klein Sámuel:* Múlt és Jövő. XXV. 1935. 265-266.; *F. Kupfer—T. Lewicki:* Źródła hebrajskie do dziejów Slowian i niektórych innych ludów Środkowej i Wschodniej Europy. Wrocław—Warszawa, 1956. 141-147.

5. XII. század.

Esztergomba érkezek Oroszországból regensburgi zsidó kereskedők. A zsinagógából a péntekesti istentiszteletről távozók nem üdvözlik a szombatszegőket. Vasárnap ítékeznek felettük, pénzbüntetéssel és böjttel sújtják őket.

Kohn Sámuel: A zsidók története Magyarországon. Bp., 1884. 405-406.; *F. Kupfer—T. Lewicki:* I.m. 61-83.; *Schibbolei Haleket Completum.* Ed. S. K. Mirsky. Brooklyn, 1966. 276-277.; *Scheiber Sándor:* Héber kódexmaradványok magyarországi kötetáblákban. Bp., 1969. 102-105.; *uő:* Jewish Inscription in Hungary. Budapest—Leiden, 1983. 81.

6. XII. század.

Szicíliai messiási mozgalommal kapcsolatban említés történik Spanyolország, Németország, Magyarország és Franciaország királyáról, akik pénzt és sereget adnak.

J. Mann: Texts and Studies. I. Cincinnati, 1931. 43.; *S. Krauss:* HUCA. X. 1935. 278.; *S. Shaked:* A Tentative Bibliography of Geniza Documents. Paris—The Hague, 1964. 156. No. 26.

7. 1200 körül.

Izsák b. Ábrahám responzuma a magyarországi zsidók válóleveleiről.

Mordecháj b. Hillél ad Gittin IX, 247.; *E. Roth:* Talpioth. IX. 1970. 846-847.

8. 1250-1260.

Izsák b. Móse Ór Zárúa bécsi rabbi az esztergomi zsidókról (I. 40 a): Egy Mátitjáhu nevű zsidó, aki gondatlanságból egy gyermek halálát okozta, mint előimádkozó szeretne elhelyezkedni Esztergomban. A gyermek atyja ezt akadályozza. Jákób b. Izsák — talán az esztergomi rabbi — ebben az ügyben fordul Izsák b. Mósehoz.

Wellesz Gyula: MZSSZ. XX. 1903. 148-150.

9.

Izsák b. Móse Ór Zárúa az üregi zsidókról (I. 223. No. 758.) Salamon és Izsák pere. Egy zsidó hitre tért rabszolgálya urától, Salamontól, a nádorispánhoz(?) szöki és megkeresztelkedik. A rossz bánásmód miatt azonban titokban visszatér a zsidókhoz Üregre. Új gazdája, Izsák, jogszerűen vette meg őt két zsidótól, akik Salamon feleségének ajándékozási levelét felmutatták. Tíz év után Izsák nem akarja visszaadni korábbi urának. A rabbi Izsáknak ad igazat.

Wellesz Gyula: MZSSZ. XXI. 1904. 370-373.

10.

Izsák b. Móse Ór Zárúa döntése a sózott hal dolgában, amelyet szekéren szállítanak. Ha a szekéren nincs rituális szempontból tiltott hal, elfogasztható (I. 141 a.)

Wellesz Gyula: MZSSZ. XX. 1903. 150.

11.

Izsák b. Móse Ór Zárúa értesülése szerint a magyar kőso kereskedelmi cikk a nyugati országokban. Apróra kell törni (I. 138. No. 704.)

Wellesz Gyula: MZSSZ. XXI. 1904.373.; uő: Isak b. Mose Or Sarua. Pressburg, 1905, 41-43.; I. Kőw: Fauna und Mineralien der Juden. Ed. A. Scheiber. Hildesheim, 1969. 159.

12. 1250-1280.

A mainzi Memor-Könyvben említve vannak a pozsonyi (Pressburg) mártírok: R. Jóna és társai.

A. Neubauer: REJ. IV. 1882. 14.; S. Salfeld: Das Martyrologium des Nürnberger Memorbuches. Berlin, 1898. 24, 154.

13. 1250-1280.

Elégia Jóna b. Saul mártíromságáról.

S. Salfeld: I.m. 334-335.; német fordítása: 336-338.; I. Davidson: Thesaurus of Mediaeval Hebrew Poetry. I. New York, 1924. 22. No. 425.; S. Bettelheim: Juden und Judengemeinde Bratislava. Ed. H. Gold. Brünn, 1932. 63.; S. Hacothen Weingarten: History of the Jews of Bratislava (Pressburg). Jerusalem, 1960. 8.

14. 1349.

A "fekete halál" pogroma Esztergomban. Sálom Neustadt bécsi, majd bécsújhelyi rabbi rezponzumából kiderül, hogy egy asszony szombaton megölte gyermekeit, hogy ne kerüljenek a gyilkosok kezére. Ő maga Lengyelországba menekült.

Decisions and Customs of Rabbi Shalom of Neustadt. Ed. S. J. Spitzer. Jerusalem, 1977. 137. No. 402.; Scheiber Sándor: Soproni Szemle. XXXIII. 1979. 178-179.; uő: MZSO. XVIII. Bp., 1980. 6.

15. XIV-XV. század fordulója.

Soproni zsidók Sálom Neustadt műveiben.

Decision and Customs of Rabbi Shalom of Neustadt. Ed. S. J. Spitzer. Jerusalem, 1977.; Scheiber Sándor: Soproni Szemle. XXXIII. 1979. 178-179.; uő: MZSO. XVIII. Bp., 1980. 5-6.

16. 1427 előtt.

Péter Hálévi kérdi Jákob b. Mózes Hálévi Möllntől, korábbi mainzi, majd wormsi rabbitól: Hogyan írják a válólevelekben Budát, ahol meleg vizforrások vannak. Oven a neve németül, Budun magyarul. Melyik kerül előbbre?

New Responsa of Rabbi Yaacov Molin-Maharil. Ed. Y. Satz. Jerusalem, 1977. 338. No. 204.

17. 1450-1470.

Izrael Isserlein bécsújhelyi rabbi a pozsonyi zsidókról.

Leket Jóser. Ed. J. Freimann. I. Berlin, 1903. 48, 86.; II. Berlin, 1904. 91.; Marmorstein Arthur: Magyar zsidó községek és tudósok egy XV. századbeli gyűjteményben. Magyar Rabbik. II. 1906. 81-82.

18. 1450-1470.

Izrael Isserlein bécsújhelyi rabbi Peszakim u—Ketabim (Velence, 1519.) c. művének magyar vonatkozásai: Magyarországról (Nos. 8, 138.); Sopronról (No. 128.); Budáról (Nos. 138, 139, 142, 184, 185, 197.); Pozsonyról (No. 131.)

S. Eidelberg: Jewish Life in Austria in the XVth Century. As reflected in the Legal Writings of Rabbi Israel Isserlein and his Contemporaries. Philadelphia, 1962. 132-133.

19. 1464-1496.

Olaszországi héber útleírásban említve Magyarország: Pannónia egyenlő Ungárijával.

MS. Cambridge Dd. 10, p. 46.; *A. Neubauer*: HB. XXI. 1881. 136.; *M. Hartum*: Italia. I. 1945. 24.

20. 1494.

A nagyszombati vérvád áldozatairól szóló gyászdal. A krakkói Altschul Tóra-kódexében. Ma a jeruzsálemi Israel Museumban.

Kohn Sámuel: A zsidók története Magyarországon. Bp., 1884. 441-446. Folytatásának fotója: *Scheiber Sándor*: Héber kódexmaradványok magyarországi kötetláblákban. Bp., 1969. 44.

21. 1495. május 17.

Héber házladási szerződés Sopronból. Ma a linzi Studienbibliothekban. Említve benne a Zsidó utca.

V. Kurrein: Neue Fragmentenfunde in der Linzer Studienbibliothek. Jüdisches Archiv. I. 1928. Neue Folge, Heft 5/6, 5-7.; *A. Z. Schwarz—D. S. Löwinger—E. Roth*: Die hebräischen Handschriften in Österreich. II. New York, 1973. 92. No. 71.; *Scheiber Sándor*: Soproni Szemle. XXVIII. 1974. 339-341.; *uő*: MZSO. XVI. Bp., 1974. 5-6.

22. 1499.

Egy budai Mendel — valószínűleg Jacob Mendel — Nürnbergben akar letelepedni és pénze segítségével a hitközségben hatalomra szert tenni. Az ottani zsidók ezt ellenezték. A városi hatóság, amely őt pártolta, bosszúból a császárral kiűzette a zsidókat a városból, (Josel) Rosheim látta még a budai zsidót elszegényedetten. Fia rossz útra tért. A nevét nem mondja meg: "Egy valaki" (Man d'hú). A célzás a nevet rejti: Mann, Mendel, a budai praefectus Judaeorum családjának tagja. 1534-ben felvette a protestáns hitet és a Christoph nevet.

Sefer Hammiknah. Ed. *A. Fraenkel-Goldschmidt*. Jerusalem, 1970. 12-13.; *A. Scheiber*: Mendel of Buda in Nuremberg. Journal of Jewish Studies. XXIII. 1972. 191-195.; *uő*: Tanulmányok Budapest Múltjából. XIX. 1972. 79-86.; MZSO. XVI. Bp., 1974. 376. No. 5.

23. 1505-1512.

Ábrahám Farissol a magyarországi zsidó hercegekről, a Mendelekről.

Mágén Ávrám. Kézirat az Országos Rabbiképző Intézet Kézirattárában (No. 131. 59/b); *Scheiber Sándor*: Tanulmányok Budapest Múltjából. XIX. 1972. 85.; *D. B. Ruderman*: The World of a Renaissance Jew: The Life and Thought of Abraham ben Mordecai Farissol. Cincinnati, 1981. 200. 47. jegyzet.

24.

Magyarokról a népek családjában (átvéve a Joszipponból). Említés történik Kazárról is.

Elijahu ben Elqana Capsali: Seder Elijahu Zuta. Ed. *A. Shmuelevitz*. Jerusalem, 1975. 35.

25. 1526.

Szerencsés Imre története Móse Isserles krakkói rabbi responzumában.

S' u' T' Hárómá. Ed. *A. Siev*. Jerusalem, 1970. 214-216. No. 41.; *A. Siev*: Rabbi Moses Isserles. New York, 1972. 116-117.; *Scheiber Sándor*: Folklor és tárgytörténet. II. Bp., 1977. 465-467. További magyar vonatkozások Isserlesnél: Nos. 55, 57, 58, 82.

26. 1529.

A bazini zsidók megégetése koholt vérvád alapján. Az áldozatok névsora Joselman (Josel) Rosheim héber Naplójában.

J. Krakauer: REJ. XVI. 1889. 90.

27. 1529.

A megégetett bazini zsidók a krakkói Memor-Könyvben.

D. Kaufmann: MGWJ. XXXVIII. 1894. 426-428.; *Scheiber Sándor*: Héber kódexmaradványok magyarországi kötéstáblákban. Bp., 1969. 54-58.

28. 1529.

A bazini zsidók mártíromsága említve a XVII. századi nachodi Memor-Könyvben (ma a prágai Zsidó Múzeumban).

V. Sadek—J. Sedínová: Judaica Bohemiae. XIII. 1977: 78-79.; *Scheiber Sándor*: MZSO. XVIII. Bp., 1980. 6-8.

29. 1529.

A bazini mártírok névsora az 1672-es kolini Memor-Könyvben (ma a prágai Zsidó Múzeumban).

V. Sadek—J. Sedinová: Judaica Bohemiae. XIII. 1977. 78-79.; Scheiber Sándor: MZSO. XVIII. Bp., 1980. 6-9.

30. 1529.

A bazini zsidók megégetése egy csehországi héber krónikában (a New York-i Jewish Theological Seminary of America Könyvtárában. Mic. 3849.)

A. David: Proceedings of the Eighth World Congress of Jewish Studies. Division B. Jerusalem, 1982. 64-65.

31. 1529.

R. Izsák Ödenburg soproni rabbi követi József Kolon döntését.

S. Assaf: David Yellin Jubilee Volume. Jerusalem, 1935. 225-226.; uő: Texts and Studies. Jerusalem, 1946. 225-226.; S. Klein: Múlt és Jövő. XXV. 1935. 266.; uő: Bulletin of the Jewish Palestine Exploration Society. III. 1935. 108.; A. Scheiber: Jewish Inscriptions in Hungary. Budapest—Leiden, 1983. 373.

32. 1593.

Ajánlólevél Jechiél b. József Askenázinak, aki feleségével és két fiával, valamint négy leányával Budáról elüzetett. Az apa, József b. Selómó, 1526-ban Dunaföldváron átadta II. Szulejmán szultánnak Buda kulcsait. Ezért családja — az Alamánok — adómentességet élvez. A levelet Adrianápolyban állították ki és József Káró is aláírta. Eréde-tije a strasbourgi egyetemi könyvtárban, fotokópiája birtokunkban.

S. Landauer: Katalog der hebräischen, arabischen, persischen und türkischen Handschriften der Kaiserlichen Universitäts- und Landesbibliothek zu Strassburg. Strassburg, 1881. 53. No. 38.; A. Scheiber: Acta Or.Hung. XII. 1961. 107.

33. XVI. század.

József b. Selómó utódainak említése héber forrásokban.

S. Marcus: Sinai. XVIII. 1954. No. 3., p. 187.; XXII. 1959. No. 3. pp. 383-386.

34. 1536 előtt.

Azriel b. Selómó Diena itáliai rabbi Magyarországon jártában látott egy nehezen vajúdó nőt. Tíz ember ment a szülőszobába Tórával. Az ország ritusa szerint imádkoztak. Lenvászonból válaszfalat húztak a szülő nő és a Tóra között.

Responsa of Rabbi Azriel Diena. Ed. Y. Boksenboim. I. Tel-Aviv. 1977. 38.

35. 1545 vagy 1554.

Szalónikiben vagy Konstantinápolyban a budai hitközség imatermet bérelt a Chevrát Talmud Tórá birtokában lévő épület harmadik emeletén. A házat tűz pusztítja el.

S' u' T' Becálél Áskenázi. Venezia, 1595. 480. No. 14.; *Krausz Sámuel: IMIT Évkönyve*. 1932. 152-153.

36. 1547.

Izsák b. Simon budai zsidó tanúskodik három zsidó meggyilkolásáról.

Sámuel b. Móse Kalai: Misp'té S'muél. Venetia, 1599. 72. No. 8.; A. Hananel—E. Eskenazi: Fontes Hebraici ad res aeconomicas socialesque terrarum Balcanicarum saeculo XVI. pertinentes. Sofia, 1958. 468-471.; E. Eskenazi: Jewish Documents about Jews murdered and robbed on the Balkan Peninsula ... Annual. V. Sofia, 1970. 97-100.

37. XVI. század.

Sámuel b. Móse de Medina, Salonika rabbija (1506-1584) szerint, amikor a szultán leigázta Magyarországot (1526-ban), nagy zsidó gyülekezet telepedett meg Szófiában. A magyarok megszorodásával a korábbi zsidó lakosok is követték szokásaikat. Amikor a magyarok Kavalába költöztek, szokásaik megmaradtak a városban.

S' u' T' Samuel di Medina. Salonika, 1594-1558. Jóre Deá, 40.; *A. Hananel—E. Eskenazi: I.m. I. 47-48.; Krausz Sámuel: IMIT Évkönyve. 1932. 238, 140.; S. Spitzer: East and Maghreb. I. Ramat-Gan. 1974. 73.*

38. XVI. század.

Magyarországról több mint hatvan család érkezett Szófiába, kétszer annyi, mint Szófia eddigi zsidó lakossága.

S' u' T' Samuel di Medina. Eben há- Ezer. No. 15.; *A. Hananel—E. Eskenazi: I.m. I. 27-29.; Krausz Sámuel: I.m. 137.*

39. XVI. század.

Kecskeméten egy Jekl Hindelsz b. Móse nevű zsidót agyonüti kocsisa. Hirsch Nátán azt vallja, hogy a kocsis feleségét látta Belgrádban abban a ruhában, amelyet Jeklnek kellett volna Belgrádból Viddinben vinnie. Az egész város tudja, hogy ő a gyilkos. Minthogy nincs vádló, nem lehet elfogadni és elítéltetni.

S' u' T' Móse Mi-Tráni. Lemberg, 1861. I. 60b, No. 327.; *Büchler Sándor*: A zsidók története Budapesten. Bp., 1901. 83.; *Krausz Sámuel*: I.m. 151.

40. XVI. század.

Józséf Káro úgy látta Palesztinában, hogy a budaiak Áb hónap beköszöntésétől már nem kereskednek.

Bét József, Hilchót Tisá Beáv, 551.

41. 1573-1584.

Héber nyelvű defterek Csepelre, Szentmihályra és Tolnára.

A bécsi Nationalbibliothekben, fotokópiája birtokunkban. *A. Z. Schwarz*: Die hebräischen Handschriften der Nationalbibliothek in Wien. Leipzig, 1925. 238. No. 205. Mai könyvtári jelzete: 137-145. Mutatvány belőle: MZSO II. Bp., 1937. 34-37.

42. 1605.

Jósija Pinto, (1565-1648) szafedi rabbi ír egy budai mecénásról, aki ott támogatta a tanulást és Szafedben is temetkezett el.

Jósija Pinto: Keszeš Nivchár. Damaskus, 1605. No. 101.; *I. Schepansky*: Eretz-Israel in the Responsa Literature. II. Jerusalem, 1968. 294.

43. 1622.

Egy budai zsidó Konstantinápolyból nőszül.

Jákob Ibn Jáchja: Tummát Jesárim. Venetia, 1622. 99b, No. 198.

44. 1650.

Móse b. Jiszráél Náftáli Porges Dárké Cijjon c. jiddis nyelvű könyvecskéjében tudósít budai utazásáról: megkérdik itt utazása célját, hárman bérelnek egy kocsit árujuk számára. Erdemes ruhát, vagy turbánt venni, mert olcsó.

Móse b. Jiszráél Náftáli Porges: Dárké Cijjon. S. I., 1650.; németül: *K. Wilhelm*: Wege nach Zion. Berlin, 1935. 42, 43, 45.; héberül: *A. Yaari*: Másszáot Erec Jiszráél. Tel-Aviv, 1946. 272, 276.; magyarul: *Marton Lajos*: Budapest. IX, 1971. 3. szám, 46.; *A. Scheiber*: Acta Or.Hung., XXV. 1972. 466.

45. XVII. század.

Jónátán b. Jákob, egykori budai rabbisági ülnök feljegyzi: "Hallottam, hogy Mordecháj Katz, a nagy rabbi, a rabbiság elnöke, emléke áldott, Buda szent gyülekezetében az asztali áldásban azt mondta: 'Az Irgalmas újítsen meg felettünk jó esztendő't.'"

Jónátán b. Jákob: Keszét Jehónátán. Dyrhenfurth, 1697. 11.; J. Raphael: S. Federbush Jubilee Volume. Jerusalem, 1960. 321.

46. XVII. század.

Jónátán b. Jákob budai rabbisági ülnök döntött egy asszony dolgában, akinek férje — a feleség beleegyezése nélkül — el akarta adni arany és ezüst tárgyait. Nem adhatja el, mert az a nő vagyona.

Hánhágot Mähársál c. kéziratban.; *J. Raphael: S. Federbush Jubilee Volume. Jerusalem, 1960. 327. No. 47.*

47. 1683. július 14.

Ungarisch—Brod (Uherský Brod) pusztulása a kurucok által.

D. Kaufmann: Die Verheerung von Ungarisch Brod durch den Kuruzzenüberfall vom 14. Juli 1683. MGWJ. XXVII. 1898. 320-323.

48. 1686.

Áron b. József jiddis költeménye Sender Süsskind Tausk prágai zsidó embermentő munkájáról Buda visszafoglalásakor, 1686-ban.

A. Fürst: Ein sein nai lid fun Ofen. MGWJ. LXXXI. 1937. 223-230.; Házi Jenő: A budai zsidók sorsa 1686-ban. MZSO. XVII. Bp., 1977. 9-18.

49. 1686.

Schulhof Izsák emlékirata a budai zsidóközség és saját családja pusztulásáról.

Die Erstürmung Ofens und ihre Vorgeschichte nach dem Berichte Isaak Schulhofs (1650-1732). Hrsg. *D. Kaufmann*. Trier, 1895.; *Kaufmann Dávid: IMIT Évkönyve. 1895. 63-92.; Fürst Aladár: IMIT Évkönyve. 1936. 168-184.; I. Schulhof: Budai Krónika. Ford.: József László. Bp., 1979.; I. Schulhof: La Meghillá di Buda (1686). Prefazione e traduzione di *Paolo Agostini*. Roma, 1982. Ismeretlen kézírata a prágai Zsidó Múzeumban (No. 170189.; Cat. No. MS 30.) Lásd *V. Sadek: Judaica Bohemiae. IX. 1973. 16.**

50. 1686.

Schulhof Izsák elégiája fia halálakor.

List of Manuscripts, books, documents and art objects acquired in Europe after the second World War by the Ministry of Education and Culture. Jerusalem, 1960. 21. No. 103/3.

51. 1686.

Budai menekültek kihallgatási jegyzőkönyve R. Dávid Oppenheim rabbisági törvénytörvénye előtt halottonyilvánításért.

D. Kaufmann: Les victimes de la prise d'Ofen, en 1686. REJ: XXI: 1890. 133-137.

52. 1686.

A 72 budai vértanú névsora a wormsi Memor-Könyvben (az oxfordi Bodleianában).

A. Neubauer: Israelitische Letterbode. VI. 1880/81. 144.

53. 1691/92.

Jiddis röplap a breslauer Stadtbibliothekban: Szender Tausk dicsérete. Hátlapján rimes héber ajánlás Krakkó, Metz, Frankfurt, Amsterdam, Cleve rabbiságától. Igazolják Tausk mentési munkáját. Kéri a foglyok váltásdíjának összegyűjtését.

M. Brann: Zum Ofener Judenmord 1686. MGWJ. XXX. 1881. 540-553.

54.

Ezékiel Landau (1713-1793) prágai rabbi a responzumaiban sokat foglalkozik magyarországi rabbik kérdéseivel.

Nóda Bijnuda. I-II. Prága, 1776, 1811.; *Richtmann Mózes:* Landau Ezékiel ... és a magyar zsidók. Adalék a magyar zsidó községek és rabbijaik történetéhez a XVIII. században. Bp., 1905.; *S. Wind:* Horeb. X. 1948. 57-76.

55. 1723-1805.

Ber Bolechow (Lengyelországból) emlékiratban beszámol hegyaljai útjairól és borszállításairól. Magyar szavak is találhatók benne.

Zichrónót R. Dov Mi-Bolechov. Ed. *M. Wischnitzer.* Berlin, 1922 (új lenyomata: 1969.) Angol fordítása: *The Memoirs of Ber of Bolechow.* Oxford, 1922. Ism.: *A. Marmorstein:* MGWJ. LXIX. 1925. 121-122.; *D. Simonsen:* uo. 122.

Zusammenfassung

Sándor Scheiber: Hebräische und jiddische Quellen und Daten zu der Geschichte Ungarns

Mit diesem Titel hat Samuel Kohn seine Sammlung 1879-1881 in der Zeitschrift *Archiv für Geschichte (Történelmi Tár)* und 1881 in einem eigenen Band veröffentlicht. In den nachfolgenden mehr als hundert Jahren sind der Forschung neuere Texte bekannt geworden, die der Absicht nach in einem Band der Ungarisch-jüdischen Urkundensammlung veröffentlicht werden. Diesmal wird nicht allein die ungarische Übersetzung, sondern auch die kritische Ausgabe der hebräischen Texte in Druck gegeben.

Jetzt wurden die Verzeichnisse dieser Texte veröffentlicht. Der Herausgeber hat die Hoffnung, mit dieser Publikation der weiteren Forschung und Textauslegung zu dienen. Die mit kurzen Regesten versehenen Verzeichnisse von 55 Texten bieten den Forschern eine äusserst wichtige Orientierung an.